

ӘОЖ 376.4:57:371.3

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕ БИОЛОГИЯНЫ ОҚЫТУДА ОҚУШЫҒА БАҒДАРЛАНҒАН ӘДІСТІ ҚОЛДАНУ

Тәңірберген Мәлике Құрышбекқызы

магистрант , Жаратылыстану ғылымдары факультетінің жалпы биология және геномика кафедрасы, Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана қ., Қазақстан

Ғылыми жетекші: Мукатаева Жанат Макановна
профессор, Жаратылыстану ғылымдары факультетінің жалпы биология және геномика кафедрасының оқытушысы, Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ

Бұл мақалада инклюзивті білім беру жағдайында биология пәнін оқытуда оқушыға бағдарланған әдісті қолданудың маңыздылығы қарастырылады. Қазіргі заманғы білім беру барлық оқушыларға тең мүмкіндіктерді қамтамасыз етуді көздейді, сондықтан биологияны оқытуда әртүрлі деңгейдегі және ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушылардың қажеттіліктерін ескеретін әдістерді енгізу маңыздылығы талданады. Зерттеуде оқушыға бағдарланған оқыту әдістерінің теориялық негіздері талданып, олардың инклюзивті сыныптардағы тиімділігі келтіріледі. Сондай-ақ, осы әдісті қолдану барысында туындайтын қиындықтар және оларды шешу жолдары қарастырылады. Зерттеу нәтижелері инклюзивті білім беру жағдайында биологияны оқытудың тиімділігін арттыруға бағытталған әдістемелік ұсыныстар әзірлеуге негіз болады.

Кілт сөздер: инклюзивті білім беру, оқушыға бағытталған оқыту, дифференциалды тәсіл, белсенді оқыту технологиялары, интерактивті оқыту әдістері, жеке білім беру бағдарламасы.

Қазіргі заманғы білім беру барлық оқушылар үшін, олардың физикалық, психикалық, мәдени немесе әлеуметтік ерекшеліктеріне қарамастан, тең мүмкіндіктерді қамтамасыз етуді мақсат етеді. Инклюзивті білім беру жағдайында әрбір оқушының оқу процесінің толыққанды қатысушысы ретінде өзін жайлы сезінуіне бағытталған білім беру ортасын құруға ерекше назар аударылады.

Ғылыми тұрғыдан алғанда, биология тірі табиғат пен өмірдің негіздерін зерттейтін пән ретінде дүниетанымды қалыптастыруда, логикалық ойлауды дамытуда және қоршаған ортаға құндылықтық қатынасты тәрбиелеуде

маңызды рөл атқарады. Алайда, инклюзивті ортада биологияны оқыту оқушылардың әртүрлілігін, олардың жеке қажеттіліктерін, дайындық деңгейі мен мүмкіндіктерін ескеретін ерекше тәсілді талап етеді.

Оқу процесін инклюзивті ортаға бейімдеудің тиімді тәсілдерінің бірі - оқушыларға бағытталған оқыту әдісін қолдану. [1] Бұл әдіс жеке тұлғаға бағытталған тәсілді, оқушыларды таным процесіне белсенді қатыстыруды, олардың дербестігі мен сыни ойлауын дамытуды көздейді. Мұндай әдіс әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін ескеруге мүмкіндік беріп, оларды оқу процесіне белсенді қосуға жағдай жасайды. [2]

1-сурет. Оқушыға бағдарланған оқыту әдістері

Зерттеудің өзектілігі инклюзивті білім беру жағдайында биологияны оқытуда оқушыларға бағытталған тәсілді қолданудың теориялық және практикалық негіздерін әзірлеу қажеттілігімен анықталады. [3] Бұл тәсіл педагогикалық тәжірибеде кеңінен қолданылғанымен, инклюзия контекстінде оны қолдану қосымша зерттеуді қажет етеді. Білім беру саласындағы модернизация оқу үдерісіндегі өзгерістердің көрсеткіші болып табылады, сол себепті оқушыға бағытталған оқыту негізгі тәсіл болып табылады. Инклюзивті білім беру нормотипті оқушылар үшін және ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушылар үшін оқу мүмкіндіктерін қамтамасыз ету. Бұл білім беру процесі денсаулық жағдайына қарамастан барлық білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін тең құқықтар ескерілген жағдайда жүзеге асатынын білдіреді. Өз кезегінде мектептегі биология ең көлемді пәндердің бірі болып табылады, өйткені ол теорияның үлкен көлемін қамтиды: тірі тіршілік иелерінің құрылымы мен қызметтері, олардың әртүрлілігі, пайда болуы мен дамуы, сонымен қатар қоршаған ортамен өзара әрекеттесу. [4]

«Инклюзивті білім беру туралы» Заңның жаңа нормаларына сәйкес, ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқытатын білім беру ұйымдары өз

бағдарламаларын білім алушылар мен тәрбиеленушілердің жеке даму ерекшеліктері мен әлеуетті мүмкіндіктеріне сәйкес бейімдеуге тиіс. [5] Сондықтан мектептерде биологияны оқытудың әдістемелері мен бағдарламаларының, арнайы стандарттар мен техникалық қамтамасыз ету маңызды.

Зерттеудің мақсаты инклюзивті білім беру жағдайында биологияны оқыту кезінде оқушыға бағдарланған әдістерді зерттеу және бағалау. Бұл зерттеу инклюзивті білім беруде оқушыларға бағытталған әдістемені теориялық негіздеп, әзірлеу және оның тиімділігін бағалауға бағытталған.

Жұмыстың теориялық маңыздылығы инклюзивті сыныптарда оқу процесін ұйымдастыру кезінде педагогтар пайдалана алатын әдістемелік материалдар мен ұсыныстарды әзірлеуде. Алынған нәтижелер теориялық маңыздылығын көрсетеді. Зерттеу нәтижесінде алынған диагностикалық талдау нәтижелерін арнайы мамандар өз тәжірибелерінде қолдана алады.

Ғылыми жұмыстың жаңалығы инклюзивті білім беру жағдайында биологияны оқытудың тиімді әдістерін анықтау мұғалімдердің оқу үдерісін ұйымдастыру үшін тиімді және Қазақстандағы инклюзивті білім беру мәселесін шешуде негіз бола алады.

Жұмыстың практикалық маңызы мектептегі білім беру жүйесінде биологияны оқытуда инклюзивті білім беруді жүзеге асыруға бағытталған бағдарламаларды әзірлеу және енгізу кезінде пайдалануға болады.

Оқу үдерісінде ғылыми зерттеулер мен практикалық қызметте ең танымал және жиі қолданылатыны Клара Самойловна Лебединскаяның психикалық дамудың кешігуінің классификациясы болып табылады. [6]

Этиопатогенетикалық принцип де осыған негізделеді, яғни дамудың тежелуін тудыратын және ақаудың белгілі бір құрылымына әкелетін негізгі этиологиялық факторлар мен патогенетикалық механизмдер.

Осы критерий негізінде ПДК бойынша 4 негізгі форма ажыратылады: конституциялық, соматогендік, психогендік және церебральды-органикалық ПДК.

Кесте-1. К.С.Лебединскаяның классификациясы бойынша ПДК негізгі түрлері.

ПДК классификациясы	Сипаттамасы	Түрлері	Өзектілік
Конституциялық ПДК	Ол тұқым қуалаушылықтан туындайды және үйлесімді инфантилизмде көрінеді (эмоционалды-еріктік сфера кіші жасқа сәйкес келеді).	Ойынға деген қызығушылықтары басым, оқу мотивациясы әлсіз, бірақ интеллектуалдық бұзылыстары жоқ балалар.	Кешігуі эмоционалды жетілмегендікпен байланысты балалармен жұмыс істеу әдістерінің тиімділігін бағалауға мүмкіндік береді.
Соматогендік ПДК	Бұл созылмалы аурулардың, ұзақ мерзімді госпитализацияның, әлсіреген дененің салдарынан пайда болады.	Астениясы бар балаларда шаршау күшейеді, танымдық белсенділік төмендейді.	Белсенді және интерактивті әдістер (мысалы, Kahoot, жобалар) шаршауды жеңуге және қатысуды арттыруға қалай көмектесетінін зерттеу пайдалы.
Психогендік ПДК	Қолайсыз әлеуметтік жағдайлармен (гипопротекция, артық қорғаныс, психологиялық жарақат) байланысты.	Өзін-өзі бағалауы төмен, алаңдаушылық, пассивті немесе агрессивті балалар.	Кейс әдісі мен рөлдік ойындар қарым-қатынас дағдыларын және әлеуметтенуді қалай жақсартатынын тексеруге мүмкіндік береді.
Церебральды-органикалық ПДК	Орталық жүйке жүйесінің органикалық зақымдалуымен байланысты (мысалы, жүктілік патологиялары, туу жарақаттары).	Есте сақтау және зейіні бұзылған, импульсивтілігі және үлгерімі төмен балалар.	Айқын когнитивтік қиындықтары бар балалар үшін сараланған және жобаға негізделген зерттеу әдістерінің қаншалықты бейімделетінін көрсетеді.

Пайдаланылған әдебиетер тізімі

1. «Білім беру ұйымдарында инклюзивтік мәдениетті қалыптастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар» [мәтін: электрондық ресурс]: әдістемелік ұсынымдар. -Нұр -Сұлтан: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2019. – 167 б.
2. Масалиева Ж.А., Даркулова К.Н. Қазақстанда инклюзивті білім беруді ендіру ерекшеліктері //«Төртінші өнеркәсіптік революцияға 10 қадам: адами капиталды байыту мүмкіндіктері» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының ғылыми мақалалар жинағы. -Шымкент: «Оңтүстік Полиграфия», 2018. - 435-440 бб.
3. Әзімбаева. Г. Ж. Оқушының жеке тұлғалық қасиеттерін дамытудағы модульдік оқытудың рөлі. Білім журналы., №2, (20), 2005.
4. Масимова Х.Т., Көшербаева А.Н Критериалды бағалау жағдайында педагогтың бағалау іс – әрекетінің ерекшеліктері.Дайыр баспасы. Алматы, 2022. – 46б.
5. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2022 жылғы 12 қаңтардағы № 4 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2022 жылғы 24 қаңтарда № 26618 болып тіркелді.
6. Кучергина Ольга Викторовна, & Михеева Ольга Борисовна (2020). О потенциальных возможностях использования STEM-образования в коррекционно-развивающей работе с детьми старшего дошкольного возраста с задержкой психического развития. Педагогический ИМИДЖ, 14 (2 (47)), 183-196.

ПРИМЕНЕНИЕ ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ПОДХОДА ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ БИОЛОГИИ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Тәңірберген Мәлике Құрышбекқызы

Научный руководитель: Мукатаева Жанат Макановна

В данной статье рассматривается важность использования личностно-ориентированного подхода при преподавании биологии в условиях инклюзивного образования. Современное образование направлено на предоставление равных возможностей всем учащимся, поэтому анализируется важность внедрения в преподавание биологии методов, учитывающих потребности учащихся разного уровня и с особыми образовательными потребностями. В исследовании анализируются теоретические основы методов обучения,

ориентированных на учащихся, и демонстрируется их эффективность в инклюзивных классах. Также рассмотрены трудности, возникающие при использовании данного метода, и пути их решения. Результаты исследования послужат основой для разработки методических рекомендаций, направленных на повышение эффективности обучения биологии в условиях инклюзивного образования.

Ключевые слова: инклюзивное образование, личностно-ориентированное обучение, дифференцированный подход, активные технологии обучения, интерактивные методы обучения, индивидуальная образовательная программа.

APPLICATION OF A STUDENT-CENTERED APPROACH IN TEACHING BIOLOGY IN CASE OF INCLUSIVE EDUCATION

Tanirbergen Malike Kuryshbekkyzy

Scientific supervisor: Mukataeva Zhanat Makanovna

This article discusses the importance of using a student-centered approach when teaching biology in an inclusive education setting. Modern education is aimed at providing equal opportunities for all students, so the importance of introducing methods into teaching biology that take into account the needs of students of different levels and with special educational needs is analyzed. The study analyzes the theoretical foundations of student-centered teaching methods and demonstrates their effectiveness in inclusive classrooms. It also discusses the difficulties that arise when using this method and ways to solve them. The results of the study will serve as a basis for developing methodological recommendations aimed at improving the effectiveness of teaching biology in an inclusive education setting.

Keywords: inclusive education, student-centered learning, differentiated approach, active learning technologies, interactive teaching methods, individual educational program.

REFERENCES

1. “Methodological recommendations for the formation of an inclusive culture in educational organizations” [text: electronic resource]: methodological recommendations. -Nur-Sultan: Y. Altynsarin National Academy of Education, 2019. – 167 p.
2. Masalieva Zh.A., Darkulova K.N. Features of the implementation of inclusive education in Kazakhstan //Collection of scientific articles of the international

scientific and practical conference “10 steps to the Fourth Industrial Revolution: opportunities for enriching human capital”. -Shymkent: “Ontustik Polygrafiya”, 2018. - 435-440 pp.

3. Azimbaeva. G. Zh. The role of modular learning in the development of the student's personal qualities. Journal of Education., No. 2, (20), 2005.

4. Masimova Kh.T., Kosherbayeva A.N. Peculiarities of the teacher's assessment activities in the context of criterion-based assessment. Daiyr Publishing House. Almaty, 2022. – 46p.

5. Order of the Minister of Education and Science of the Republic of Kazakhstan dated January 12, 2022 No. 4. Registered in the Ministry of Justice of the Republic of Kazakhstan on January 24, 2022 as No. 26618.

6. Kuchergina Olga Viktorovna and Mikheeva Olga Borisovna (2020). On the possible possibilities of using STEM education in correctional and developmental work with children older than preschool age with mental retardation. Pedagogical IMAGE, 14 (2 (47)), 183-196.